

Шакун Н. В.

Філософсько-освітні ідеї мислителів Лівобережної України в контексті запитів часу

Філософсько-освітня проблематика нині перебуває у центрі уваги вітчизняних науковців, що зумовлюється рядом чинників, серед яких – реформування системи освіти в контексті вимог Болонського процесу. Слід брати до уваги, що подібні спроби піднести важливі питання педагогіки та виховання на теоретико-філософський рівень узагальнення здійснювались західноєвропейськими та українськими вченими вже в другій половині ХІХ ст. та сприяли становленню філософії освіти як особливого напрямку філософських досліджень.

Новий етап розробки проблем філософії освіти в Україні починається з 90-х рр.. ХХ ст. і позначений плідними пошуками в царині з'ясування предметного поля, методологічних підстав, евристичних функцій освіти таких вітчизняних вчених, як В.Андрущенко, П.Кононенко, М.Михальченко, В.Табачковський, В.Ярошовець, В.Шевченко та ін. Водночас в науковій літературі визнається, що сьогодні в Україні панує мультипляралізм уявлень про філософію освіти [Михальченко М. Філософія і соціокультурна теорія. //Філософія освіти. – 2005. – № 1. – С.47]. У зв'язку з цим загострюється питання інтерпретації освіти як важливого чинника включення нації в систему світової культури.

Оскільки предметом філософсько-освітнього аналізу, на наш погляд, постає не сукупність методик чи правил навчання особи, а цілісна система знання, утворена внаслідок осмислення освіти з позицій «любові до мудрості», остільки філософський погляд на освіту включає в себе й історію ідей, що сприяли його становленню. Вивчення цих ідей дозволить з'ясувати тенденції філософсько-освітнього аналізу, вироблені українською

філософською думкою впродовж багатьох століть і сприятиме збереженню та поширенню мудрості в суспільстві.

Всебічне осягнення освітнього процесу передбачає, таким чином, урахування особливостей взаємодії та взаємопереплетення соціокультурних процесів, що відбувалися в її регіонах. В тому числі – й з'ясування змісту та специфіки поширення філософсько-педагогічних ідей, які функціонували на Лівобережжі, як одному із засадничих регіонів України.

Якщо звернутись до історії філософсько-освітньої думки Лівобережної України, то слід враховувати, що культурно-освітній процес регіону увібрав у себе освітні традиції, які сформувалися ще за доби Київської Русі. Так, провідною ідеєю «Повчання дітям» чернігівського, а згодом київського князя Володимира Мономаха є пошук довершеності і реалізації людиною своїх власних здібностей. Крім проведення ідей антропоцентризму, ще однією особливістю філософських пошуків мислителів XI-XIV ст. є надзвичайно висока оцінка значущості різноманітних знань, набуття яких розглядається як спосіб включення особи в соціокультурне середовище.

Більш чітке увиразнення філософських засад освіти пов'язане і з діяльністю Новгород-Сіверської та Чернігівської слов'яно-латинських шкіл, а згодом – Чернігівського колегіуму, який вже в перший період свого існування (1700-1721 рр.) став значним культурно-освітнім осередком Лівобережної та всієї України. Творчими зусиллями їх викладачів і провідників – Л.Барановича, І.Галятовського, І.Орновського, І.Максимовича та ін. – актуалізується гуманістично-антропоцентрична проблематика філософування, формуються початки філософських підходів до питань функціонування освіти в суспільстві.

Справжній сплеск філософського осмислення освітніх питань починається в регіоні з середини XIX ст. і пов'язаний з діяльністю П.Куліша, Б.Грінченка, К.Ушинського, С.Русової та ін. Так, розуміння освіти, як відкритої дисипативної системи, на наш погляд, притаманне філософським пошукам П.Куліша. В основі такого підходу лежить переконання вченого в

тому, що суспільство – не механічно впорядкована система, а сукупність впорядкованих і хаотичних (нелінійних) процесів. Тому, згідно поглядів мислителя, процес освіти – не просто передача та засвоєння знань, що здійснюється в результаті впровадження педагогічних процедур, а відкритий дискурс, спосіб і запорука соціокультурного відтворення суспільства. Причому центральною ідеєю філософсько-освітнього вчення П.Куліша є ідея пріоритетності принципу національно-культурної ідентичності.

Отже, філософсько-освітні ідеї мислителів Лівобережної України не тільки репрезентують теоретичну розробку освітніх питань, але й дозволяють розкрити витoki нелінійних інтерпретацій навчально-педагогічного процесу в Україні, дають можливість переосмислити їх в річищі реалізації державних освітніх програм, вимог Національної доктрини розвитку освіти.